

Виктор Саяпин, *ХроноГродно. История Гродно на страницах газет. 1913–1941 годы*, ЮрСаПринт, Гродно 2013, 270 с.

Не будзе перабольшваннем той факт, што перыядычны друк з'яўляецца адным з самых змястоўных і цікавых відаў гістарычных крыніц. Прэса насычана не толькі шматлікай фактурай, але і выступае транслятарам пэўнага настрою, які панаваў у грамадстве на розных гістарычных этапах, адлюстроўвае культурныя, палітычныя і ідэалагічныя кірункі развіцця дзяржавы ці асобных нацый. Апрача гэтага, перыёдыка – гэта багаты рэзервуар інфармацыі аб гісторыі штодзённасці як лакальных супольнасцей, так і макрагістарычных структур. Таму зразумела мэтазгоднасць вывучэння і публікацыі матэрыялаў перыядычнага друку, якія пры навуковым крыніцазнаўчым апрацаванні змогуць стаць падставай для стварэння сапраўдных хронік штодзённага жыцця той ці іншай мясцовасці, горада ці рэгіёна.

Менавіта са слова “Хроно” і пачынаецца назва кнігі Віктара Саяпіна *ХроноГродно. История Гродно на страницах газет. 1913–1941 годы*, якая выйшла ў Гродна ў 2013 г. Выхад гэтай кнігі з'яўляецца важнай падзеяй не толькі для гродзенскага краязнаўства, але і беларускай гістарыяграфіі ў цэлым. Фактычна ўпершыню ў Беларусі былі сабраны пад вокладку аднаго выдання матэрыялы перыядычнага друку, якія характарызуюць жыццё аднаго горада напрацягу даволі значнага прамежку часу.

Складальнік кнігі – Віктар Саяпін – з'яўляецца вядомым гродзенскім краязнаўцам і калекцыянерам. Пад яго аўтарствам выйшаў цэлы шэраг кніг і брашур, прысвечаных рознабаковым аспектам гродзенскай мінуўшчыны. Аб'ектам свайго наступнага даследавання краязнаўца абраў перыядычны друк і гродзенскую штодзённасць, якая адлюстроўвалася на старонках гэтага друку. Храналагічна агляд пачынаецца з 1913 г. – апошняга мірнага года перад пачаткам Першай сусветнай вайны, калі Гродна ўваходзіла ў склад Расійскай імперыі, і заканчваецца 19 чэрвеня 1941 года – днём, калі выйшаў апошні нумар гродзенскай газеты перад нямецкім уварваннем у СССР. Як бачна, былі закрануты тры значныя пласты гродзенскай гісторыі першай паловы XX ст.: апошнія гады імперскага Гродна, міжваенны перыяд у складзе Польшчы і першыя гады ўсталявання савецкай улады.

У кнізе апублікаваны газетныя карэспандэнцыі, зацемкі, аб'явы, нарысы, сабраныя і апрацаваныя В. Саяпіным падчас шматгадовай працы з шэрагам гродзенскіх, беластоцкіх, віленскіх і варшаўскіх перыёдыкаў. Сярод іншых выкарыстаны гродзенскія рускамоўныя газеты "Наше утро", "Голос Гродны", "На рубеже", беларускамоўныя – "Беларусь", "Родны край", "Беларускае слова", "Беларускі шлях", польскамоўныя – "Nowe życie", "Echo Grodzieńskie", "Dziennik kresowy", "Nadniemeński kurjer polski", "Ostatnie wiadomości Grodzieńskie" і інш. Усяго ў пераліку выкарыстаных для кнігі газет – 49 пазіцый. Апублікаваная ў выданні інфармацыя падзелена на 26 раздзелаў, кожны раздзел храналагічна адпавядае асобнаму году ад 1913 да 1941 (у раздзеле 22 аб'яднаны 1936–1937 гады). Адсутнічаюць раздзелы, прысвечаныя перыяду нямецкай акупацыі Гродна ў 1916 і 1917 гадах. Усе раздзелы па аб'ёму адрозніваюцца адзін ад другога. Як падкрэсліў складальнік, гэта тлумачыцца тым, што за адныя гады захавалася больш газет, а за іншыя – менш.

Кожны раздзел у кнізе падзелены на рубрыкі, у якіх аб'яднаны газетныя матэрыялы пэўнай тэматыкі. Найбольш пашыраны такія рубрыкі, як *Афіцыйныя паведамленні*, *Гарадскія навіны*, *Навіны культуры*, *Здарэнні*, *Крымінальная хроніка*. У іх падаюцца карэспандэнцыі аб розных баках сацыяльнага, палітычнага і культурнага жыцця Гродна ў розныя гады: адкрыццё школ, выбары ў гарадскую раду, злачынства, аўтамабільныя аварыі, дзейнасць фальшываманетчыкаў, гарадскія плёткі аб прывідках і інш. Найбольш значныя падзеі, якія падрабязна асвятлялі тагачасныя журналісты, былі вылучаны ў асобныя рубрыкі, напрыклад будаўніцтва аэрадрома ў гродзенскім урочышчы Румлёва ў 1928 г., паводка ў Гродна ў 1931 г., археалагічныя раскопкі гродзенскага Старога замка ў 1933 г. Даволі шырока прадстаўлены культурная тэматыка, дзе адлюстраваны рэпертуары тагачасных тэатраў і кіно, наведванне горада вядомымі дзеячамі культуры, у прыватнасці прафесарам Вольфам Месінгам у 1927 г.

Дзякуючы апрацоўцы матэрыялаў перыядычнага друку, праведзенай В. Саяпіным, шматлікія факты з гісторыі Гродна фактычна ўпершыню сталі вядомы гісторыкам і краязнаўцам. Асабліва ў гэтым рэчышчы хочацца вылучыць рубрыку, у якой былі аб'яднаны матэрыялы пра спартыўнае жыццё горада. Менавіта гэты кірунак даследаванняў застаўся амаль нераспрацаваным у працах па гродзенскай мінуўшчыне і толькі апошнім часам пачынае выклікаць цікавасць у даследчыкаў. У разглядаемай кнізе прыводзяцца цікавыя факты, напрыклад, звязаныя з першым хакейным матчам у Гродна ў 1932 г., які можа стаць кропкай адліку пачатку гісторыі хакея на беларускіх землях.

Акрамя матэрыялаў перыядычнага друку, кніга В. Саяпіна ўтрымлівае шматлікія фотаздымкі Гродна і гродзенцаў з прыватных збораў, музейных і архіўных калекцый. Некаторыя фотаздымкі друкуюцца ўпершыню.

На заканчэнне хацелася б выказаць некалькі крытычных заўваг. Падчас азнаямлення з тэкстам кнігі ўзнікла відавочная думка, што яму не хапае навуковай рэдакцыі і каментароў. У тэкстах прысутнічае вельмі шмат імёнаў гістарычных постацяў, падаюцца матэрыялы ў інтэрпрэтацыі тагачасных журналістаў і было б вельмі добра прадставіць чытачу, асабліва маладасведчанаму ў гродзенскай гісторыі, невялікія каментары, біяграфічныя зноскі і ўдакладненні. Як было падкрэслена вышэй, В. Саяпін працаваў у тым ліку з гродзенскай беларускамоўнай прэсай міжваеннага часу, аднак беларуская актыўнасць у Гродна ў гэты перыяд адлюстравана вельмі нязначна. Праблема беларускай дабрачыннасці і школьніцтва, дзейнасць беларускіх палітычных сіл у Гродна даволі добра асвятлялася на старонках і беларускага і польскага друку, таму невядома, чаму складальнік не дадаў гэтыя матэрыялы, якія сёння маюць актуальнае значэнне, у сваю кнігу. Апрача гэтага, у раздзелы, прысвечаныя апошнім гадам губернскага Гродна, было бы цікавым уключыць газетныя зацёмкі з нумароў “Нашай нівы”, якая цяпер у факсімільным выглядзе даступна шырокаму колу чытачоў.

Нягледзячы на гэтыя крытычныя заўвагі, ці хутчэй, пажаданні, кніга *ХроноГродно. Істория Гродно на страницах газет. 1913–1941 года* заслугоўвае пазітыўнай ацэнкі. Спадзяемся, што яна будзе цікавай не толькі навукоўцам і даследчыкам, але і ўсім тым, хто цікавіцца гісторыяй Гродна ў XX ст. Для многіх крэйзнаўцаў і гісторыкаў гэтая кніга можа стаць узорам для апрацавання матэрыялаў перыядычнага друку па гісторыі сваіх мясцовасцей, гарадоў і мястэчак. Сумесныя дзеянні ў гэтым накірунку дапамогуць знайсці новыя факты і падзеі па гісторыі беларускіх земляў, якія, апошнім часам, толькі дзякуючы перыядычнаму друку вяртаюцца з забыцця.

Аляксандр Горны
Гродна